

Febrer 2025

Sara Maroto i Montse Ramírez

Amb la col·laboració de Felisa Bravo i Lúdia García Chicano
Gerència de Serveis d'Educació

Polítiques Locals per a l'Educació a Temps Complet

**Diputació
Barcelona**

Àrea d'Educació

ÍNDEX

Introducció	3
Marc regulador	3
Marc conceptual	5
El rol del món local en ETC	7
Documentació de referència	12

01

Introducció

Ja fa temps que l'educació es troba en un context de canvis que no només afecten els continguts i les metodologies, sinó també on i quan aprenem. Els sistemes educatius organitzats sota el paradigma del protagonisme únic de l'escola aboquen a una visió restringida de l'educació que no s'adapta als requeriments del context actual. L'accés, el procés i els resultats de qualsevol aprenentatge, doncs, van molt més enllà de l'escola i es converteixen, també, en reptes de l'anomenat «fora escola». És a partir d'aquí que deixem de parlar d'èxit escolar i parlem d'èxit educatiu. Cal, doncs, posar la mirada en la manca d'equitat en l'accés i en processos educatius de qualitat, en tots aquells temps i espais sense reglar, en els àmbits coneguts com el «fora escola». El paper del fora escola no és nou; és per això que cal analitzar prèviament els marcs mentals d'on parteixen les diferents polítiques públiques ja assajades.

El concepte de l'educació a temps complet (ETC) s'ha utilitzat i s'utilitza per referir-se a un conjunt de projectes i actuacions diversos, estratègies i polítiques educatives que comparteixen algunes premisses de partida, però que constitueixen marcs conceptuals diferents.

Entenem per educació a temps complet aquelles polítiques públiques locals i aquells projectes que se centren a generar oportunitats educatives basades en la qualitat i en clau d'equitat, i connectant temps i espais educatius al llarg de la trajectòria educativa de cada persona. Els elements fonamentals són: equitat, inclusió, qualitat, connexió, sentiment de pertinença i adhesió, governança i territori.

Els ens locals, per la seva pròpia naturalesa i funció, han de poder capitalitzar tots els recursos pedagògics del territori i detectar potencialitats, però també mancances, per poder oferir una oferta educativa completa en què tots els infants i joves del municipi puguin trobar un espai educador, motivador i inclusiu. Això vol dir, també, una oferta educativa racional que no reproduïx formats adults sinó que vetlla per la conciliació de la vida personal i familiar, i que es qüestiona en termes estructurals per

tenir en compte l'**interès superior de l'infant**, tal com es recull a l'article 5 de la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.¹

02

Marc regulador

Aquest paradigma educatiu que entén l'educació com alguna cosa més que l'àmbit estrictament escolar està àmpliament recollit en diverses normes i regulacions, tant a nivell nacional com internacional.

En la vessant supranacional, podem assenyalar diverses disposicions i principis recollits per la comunitat internacional que identifiquen i despleguen aquest marc teòric de manera més genèrica o profunda. A continuació n'esmentem els més rellevants.

La Declaració Universal dels Drets Humans, adoptada l'any 1948, estableix el dret a l'educació com un dels drets fonamentals que ha d'orientar el desenvolupament de la personalitat humana, en un sentit holístic i global, així com promoure valors i capacitats que promoguin societats justes i tolerants. En el mateix sentit, però un pas més enllà, la Declaració dels Drets dels Infants de l'any 1959 preserva el dret dels menors a rebre una educació, en igualtat d'oportunitats, que promogui les seves aptituds i fomenti el judici individual, al mateix temps que els capacita com a ciutadans actius i de ple dret. L'educació esdevé, per tant, un impuls al desenvolupament integral de l'infant que supera, amb escreix, l'àmbit acadèmic i el dota, també, d'aspectes socials, culturals, ètics i emocionals.

La Convenció sobre els Drets de l'Infant promoguda per l'Assemblea General de les Nacions Unides l'any 1989 recull, encara amb més contundència, que els estats membres han de vetllar pel dret a l'educació de tots els

¹ Article 5. L'interès superior de l'infant o l'adolescent. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=553898&t180828>

infants, amb l'objectiu de desenvolupar-ne la personalitat, les capacitats i els talents, preparant-los per a la vida en societat com a individus lliures i responsables. Així mateix, també es preveu el dret de l'infant al descans, al joc i a participar en la vida cultural, artística i recreativa.

Preservar l'accés a l'educació oberta a l'entorn i contínua al llarg de la vida és, també, un dels elements que recull la Convenció Internacional sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, aprovada l'any 2006 per l'Assemblea General de les Nacions Unides. El text recull el dret a l'educació de les persones amb diversitat funcional, en condicions d'igualtat i de no discriminació, en el marc d'un sistema d'educació inclusiu i de capacitació al llarg de tota la vida.

I, més recentment, l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible preveu, en un dels seus disset objectius, concretament el quart, la necessitat d'avançar cap a la garantia d'una educació inclusiva, equitativa i de qualitat, capaç d'oferir una capacitació contínua i permanent a totes les persones al llarg de la seva vida.

La normativa de l'Estat espanyol també recull de manera inequívoca aquesta visió àmplia i oberta de l'educació. La Constitució espanyola reconeix, en el seu article 27, l'educació com un dret fonamental de primer ordre orientat al desenvolupament íntegre de la personalitat humana, d'acord amb els valors i principis d'una societat lliure i democràtica. I, més concretament, la Llei Orgànica 2/2006 d'Educació (LOE) subratlla la importància de l'educació al llarg de la vida i de l'educació no formal en el desenvolupament humà. De fet, recull de manera específica, a l'article 5 bis, la rellevància d'aquestes línies d'acció educatives fora del marc escolar, així com la necessitat de complementar la dimensió formal i informal per afavorir l'adquisició de competències i l'aprenentatge continu. La LOE també insta, a la Disposició addicional trenta-dosena, les administracions públiques a reconèixer i acreditar els aprenentatges i les competències professionals assolits tant en l'educació formal com en l'àmbit informal.

La LOE, a l'article 81, també requereix a les administracions educatives l'impuls d'iniciatives en l'àmbit del fora escola adreçades a compensar situacions de vulnerabilitat socioeducativa establint aliances territorials entre els ens locals i les entitats socials. Especialment, se subratlla l'articulació d'una oferta educativa d'activitats extraescolars i d'oci educatiu amb l'objectiu de reduir o revertir aquestes fragilitats.

La normativa catalana, tant l'Estatut d'Autonomia del 2006, article 21, com la Llei 12/2009 d'Educació de Catalunya, l'anomenada LEC, que el desenvolupa, reconeix explícitament el valor educatiu de les activitats de lleure i les situa com una dimensió rellevant en el desenvolupament d'habilitats socials i relacionals, i en la transmissió de valors. La norma preveu, en el seu article 41, l'obligació de les administracions públiques d'establir mesures per facilitar l'accés i la participació de tots els infants en activitats socioeducatives i de lleure en condicions d'equitat.

La llei 14/2020 dels drets i oportunitats en la infància i l'adolescència protegeix el dret dels menors a rebre una formació integral, també en l'àmbit del lleure i de les activitats extraescolars, i, per tant, més enllà de l'escola i de l'ensenyament reglat. De fet, interpel·la les administracions perquè afavoreixin i promoguin l'educació en el lleure en els seus territoris i hi fomentin l'accés dels infants en condicions d'igualtat.

El reconeixement del fora escola com una dimensió cabdal en la formació i el desenvolupament dels infants —tant en l'àmbit cognitiu, social o relacional, com també en el d'inclusió social i de lluita contra les desigualtats— es troba recollit en diversos acords que el Govern català ha elaborat en els darrers anys. En mencionem només alguns exemples: l'Acord de Govern 208/2023 pel qual s'aprova l'elaboració de l'Estratègia de lluita contra la pobresa infantil a Catalunya; l'Acord de Govern 48/2024, de 27 de febrer, pel qual s'aprova elaborar l'Estratègia de reconeixement del lleure educatiu a Catalunya; o l'Acord de Govern 181/2024, de 30 de juliol, de suport al lleure educatiu de base voluntària i comunitària sense afany de lucre.

Paral·lelament a aquesta concreció normativa, altres organismes públics, en aquest cas independents, com el Síndic de Greuges de Catalunya, també han treballat, en els darrers anys, per reconèixer i protegir el dret al lleure educatiu i al fora escola com un àmbit clau en el desenvolupament individual dels infants i en la construcció de societats més justes i inclusives.

Marc conceptual

L'existència de diferents models o propostes ja existents, la legislació i la normativa en vigor i tres components clau: la ciutat educadora com a paradigma del concepte d'educació ampli i obert; les polítiques educatives relatives al fora escola, que promouen la planificació, gestió i ordenació de l'oferta educativa i de lleure i els plans educatius d'entorn com instrument de corresponsabilitat entre administracions educatives per a una millor cohesió entre centres educatius i entorn, sustenten un marc de treball clar i fonamentat que serveixi com a guia de les diferents actuacions i projectes en aquest àmbit.

3.1 La Ciutat Educadora

És ben clarificadora l'acotació que fa Jaume Trilla (1999) del concepte de Ciutat Educadora a partir de tres dimensions:

- **La ciutat com a contenidor de recursos educatius.** La capacitat de la ciutat de contenir diversos recursos, institucions, instàncies o equipaments educatius la converteixen en aglutinadora, contenidora i centralitzadora de tot el conjunt.
- **La ciutat com a agent d'educació.** Fa referència als efectes educatius que la ciutat pot produir per si mateixa. Aquesta acció educativa, situada en l'àmbit de l'educació informal, queda configurada per elements de cultura, formes de vida, normes i actituds socials, valors i contravalors, tradicions, elements estructurals, etc.
- **La ciutat com a contingut educatiu.** La possibilitat d'aprendre de la ciutat. A diferència de la concepció de ciutat com a agent d'educació, en què genera coneixement informal, la ciutat en si també és una font d'aprenentatge, concretament del que fa referència al coneixement de la ciutat quant a saber-s'hi desplaçar,

conèixer-ne els diferents espais que la componen, fer ús dels diferents serveis, instal·lacions, espais, recursos, descobrir l'estètica que ofereix, relacionar-se amb les persones, etc.

3.2. Ecosistema

Actualment, sota el marc conceptual de Ciutat Educadora, parlem d'ecosistemes educatius locals en què es desenvolupen múltiples projectes de treball col·laboratiu a l'entorn escolar i, alhora, més enllà de la mateixa escola, amb l'aposta per oferir més i millors oportunitats educatives, també en l'accés a processos i/o projectes socioeducatius extraescolars o informals. Els ecosistemes tenen un seguit de característiques comunes com el canvi del concepte d'educació des d'una mirada àmplia i diversa que posa en valor l'educació que es fa fora de l'entorn escolar; les estratègies dels ens locals en l'àmbit de les polítiques locals, que han de facilitar espais de trobada i un llenguatge compartit, una millora del diagnòstic i de la incidència en l'agenda política; i un nombre creixent d'actors per al treball en xarxa. En aquest sentit, és imprescindible reivindicar els consells escolars i educatius municipals com a espais de governança propis dels ens locals i en els quals cal avançar en l'abordatge de l'educació des d'aquesta mirada àmplia i de trajectòria educativa.

3.3. Política pública fora escola

Durant la segona meitat del segle xx, i en paral·lel al desenvolupament de la concepció d'escola com a institució garant del desenvolupament integral de les persones i de la cohesió social, la lluita contra el fracàs escolar se centra en les anomenades polítiques de recursos. Amb aquest marc mental, incrementar els recursos destinats a l'escola hauria de millorar els resultats educatius. És per això que ens trobem amb estratègies com la reducció del nombre alumnes per classe, l'augment de recursos materials o humans a les escoles, la construcció de centres, l'obertura de grups o les millores en els processos de selecció del professorat.

El rol de les polítiques locals educatives en aquest model és totalment subsidiari, i queda relegat a les funcions de vigilància de l'escolarització i al manteniment dels centres educatius que recull la normativa.

Després d'anys de funcionament, es fa evident que aquestes mesures no tenen l'impacte esperat sobre l'eficiència i l'equitat del sistema educatiu. Diversos estudis i experts acreditats es refereixen al fracàs de les **polítiques de millora dels inputs educatius** centrades exclusivament en l'escola (*input based policies*²), i cada vegada hi ha més veus que se sumen a la idea que la institució escola, tota sola, no pot garantir l'èxit educatiu.

Cal també fer visible la complexitat canviant en la composició social i cultural de la societat catalana, la qual cosa requereix modificar inèrcies tant en els processos d'intervenció educativa com en la creació de polítiques públiques. La migració, la pobresa o el decret d'inclusió, per posar alguns exemples, són noves realitats que demanen una escola i una educació diferents.

Amb aquesta mirada apareixen noves estratègies que posen l'accent en l'àmbit anomenat «fora escola». Parlem, entre altres, de les polítiques d'acompanyament a l'escolaritat i de l'impuls d'activitats extraescolars, de lleure i d'estiu.

Les polítiques d'acompanyament a l'escolaritat

Constitueixen un conjunt de mesures per reforçar la implicació dels agents que envolten l'infant en la seva educació. Donen valor al rol de les famílies com a agent clau per donar-li suport i promoure'n l'èxit escolar. Reforcen la seva funció educativa, alhora que es preocupen de crear un teixit social al voltant del projecte educatiu dels centres, amb l'objectiu d'incrementar les reserves de capital social i cultural de l'infant.³ Les polítiques educatives locals entomen el repte de l'acompanyament a l'escolaritat posant en marxa nombroses iniciatives basades en aquest enfocament, que atorga al món local i al fora escola un nou rol que fins aleshores no havia tingut.

2 Erik Hanushek, «The failure of input-based schooling policies». *The Economic Journal*, 2003.

3 *Acompanyament a l'escolaritat. Pautes per a un model local de referència*. Diputació de Barcelona, 2010.

3.4. Promoció d'activitats extraescolars i de lleure educatiu

La majoria de municipis disposen d'algun tipus d'oferta d'activitats extraescolars i de lleure educatiu. Aquest àmbit promou que **aquesta oferta d'activitats sigui equitativa, diversa, coordinada i de qualitat**. En aquest sentit, trobaríem propostes com els mapes o catàlegs d'activitats extraescolars, les beques, la tarifació social o accions més específiques que afavoreixen i impulsen el fora escola.

A Catalunya hi ha una llarga tradició d'entitats dedicades al lleure educatiu. L'educació en el lleure designa un conjunt d'iniciatives, moviments i experiències que es realitzen en el temps lliure dels infants i els joves amb una intencionalitat pedagògica, fora del currículum escolar i de l'àmbit familiar.⁴

El mes de febrer passat el Govern va aprovar **l'Estratègia de reconeixement del lleure educatiu**⁵ perquè les entitats i associacions que es dediquen a l'educació de joves i infants a través d'activitats comunitàries no formals (com són els caus, els esplais o les colònies) tinguin més estabilitat i puguin estendre la seva oferta a tot Catalunya. L'estratègia situa l'educació en el lleure com a eina fonamental per al desenvolupament d'infants i joves, i per a l'adquisició de competències, coneixements i aptituds. Estableix que el lleure educatiu aporta una perspectiva comunitària de l'educació que afavoreix la creació de vincles de cohesió i la necessitat de fomentar un lleure de qualitat accessible a tothom.

3.5 Instruments de concreció

La Generalitat de Catalunya posa en marxa a partir de 2004 els **Plans Educatius d'Entorn (PEE)** com una proposta que per primera vegada articula la col·laboració entre el llavors anomenat Departament d'Ensenyament i els ajuntaments.

La finalitat és aconseguir la coherència de les actuacions dels agents d'un territori al voltant de les necessitats dels centres educatius reglats per garantir els bons resultats escolars dels seus alumnes, millorar l'ús social de la llengua catalana i potenciar l'educació en valors i el compromís cívic.

4 Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya.

5 Acord GOV/48/2024, de 27 de febrer, pel qual s'aprova elaborar l'Estratègia de reconeixement del lleure educatiu a Catalunya.

A més, des del curs 2022-2023 apareix el **PMOE** com a estratègia per vincular-se al projecte PROA+ del Ministeri, que disposa de fons Next Generation per distribuir a les comunitats autònomes.⁶ Aquests fons es destinen al reforç dels centres educatius d'alta complexitat i als PEE. Si el centre forma part d'un pla educatiu d'entorn, les activitats que es desenvoluparan en el marc del PEE són: els tallers de suport i acompanyament educatiu, la mentoria socioeducativa i les activitats per promoure les oportunitats educatives més enllà de l'escola (educació a temps complet). Si el centre educatiu no participa en un pla educatiu d'entorn, aquestes activitats s'executaran preferentment en coordinació amb l'Ajuntament per tal de reforçar i ampliar les accions que ja es duiguin a terme en el municipi:

Àmbil 1	Millorar les condicions d'educabilitat.
Àmbil 2	Accions per donar suport a l'alumnat amb necessitats per a l'aprenentatge.
Àmbil 3	Accions per desenvolupar les actituds positives en el centre educatiu.
Àmbil 4	Accions per millorar el procés d'ensenyament-aprenentatge de les competències essencial.
Àmbil 5	Accions i compromisos de gestió de centre i qualitat dels seus professionals.

Per la seva banda, els ens locals desenvolupen, amb diferent intensitat i formulació, **plans locals relatius al fora escola**. En alguns casos, l'accent es posa en la coordinació de l'oferta d'activitats extraescolars que fan les AFA dels centres educatius. En altres, se cerquen aliances amb entitats i/o centres educatius municipals (de música o d'arts escèniques, per exemple), es treballa per la tarificació social, es dissenyen polítiques de suport econòmic a famílies, etc. Hi ha la possibilitat de tirar endavant una o més actuacions. En qualsevol cas, normalment, la finalitat és facilitar, i potser també garantir, l'accés de qualsevol infant a les activitats extraescolars i de lleure.

⁶ Resolució EDU/3139/2023, de 12 de setembre, per la qual es regula el Pla de millora d'oportunitats educatives (PMOE) durant el curs 2023-2024, en el marc de les mesures adoptades pel Departament d'Educació per reforçar els centres educatius amb més complexitat i vulnerabilitat educativa, al qual s'integra el Programa del Ministeri d'Educació i Formació Professional de cooperació territorial per a l'orientació, l'avenç i l'enriquiment educatiu PROA+.

04

El rol del món local en l'ETC

Com liderar i impulsar aquests ecosistemes educatius emmarcats en els principis de la Ciutat Educadora? Governança en el marc d'un ecosistema educatiu vol dir teixir relacions i prendre decisions compartides per facilitar l'existència d'un projecte col·lectiu que doni resposta als reptes educatius de cada territori. Significa definir entre tots un punt en el mapa i dotar tots els agents d'una brúixola per avançar en la mateixa direcció, cadascú des del seu rol, amb les seves funcions, possibilitats, característiques i idiosincràsia, per arribar a un destí comú.

Això és radicalment diferent del que estem acostumats a fer des de les administracions públiques, que té molt més a veure amb el fet d'ordenar, planificar i generar documents plens de mesures i accions a desenvolupar, amb més o menys espais de participació i consulta per a diferents agents.

En aquest marc, **els ajuntaments, des de la proximitat, tenen l'oportunitat d'actuar com a nucli de referència i suport a l'impuls per al canvi**, en col·laboració amb tots els agents del territori que conformen l'ecosistema educatiu. Els municipis tenen un paper clau a l'hora de liderar i connectar les oportunitats educatives tant en l'entorn dels centres educatius com en el conjunt de la comunitat, amb un rol, no tant de proveir serveis i projectes o ajudes, sinó amb les funcions de dinamització i catalització dels agents.

El territori coneix la realitat urbanística i geogràfica, les oportunitats i dificultats des de tots els punts de vista, els comportaments socials i culturals dels habitants, les entitats, les relacions existents en l'àmbit de l'educació, les xarxes, i els espais de treball i de governança. Té, doncs, capacitat per promoure, formar i impulsar actuacions que aportin solucions a les problemàtiques detectades.

4.1. Necessitats dels municipis en l'àmbit ETC

Algunes de les necessitats i reptes expressats pels ens locals en l'àmbit de la promoció i l'impuls de polítiques que reforcin el fora escola i generin les condicions perquè es produeixin aprenentatges són les següents:

- **Suport educatiu:** reforç escolar per a l'alumnat amb necessitats d'acompanyament en hores fora escola. La majoria de vegades es fa als mateixos centres educatius, però no sempre. Inclou, per exemple, aules i espais d'estudi, i tallers d'estudi assistit.
- **Espais de governança i plans educatius municipals:** manteniment dels diferents espais de governança educativa a nivell municipal o impuls de plans generals. Inclou, per exemple, xarxa educativa, xarxa comunitària, taula local, territori educador i pla educatiu.
- **Projectes de suport a centres educatius:** iniciatives que els ajuntaments promouen i posen a disposició dels centres educatius per completar-ne la programació (per exemple, guies d'activitats per a les escoles, activitats complementàries diverses per als centres, etc.), o bé per facilitar serveis addicionals als centres (per exemple, serveis de logopèdia, auxiliar d'idiomes, temps de migdia o suport a NEE).
- **Projectes de connexió dels centres educatius amb l'entorn:** centrats en la relació dels centres educatius amb activitats educatives externes.
- **Extraescolars, migdia, estiu:** projectes que plantegen visió de municipi en els temps educatius fora escola (per exemple, guies extraescolars i casals d'estiu).
- **Acompanyament a les famílies:** xerrades i accions d'acompanyament a famílies.
- **Altres:** preocupació i/o ocupació dels ens locals en els àmbits fora escola, equitat i èxit educatiu.

4.2. Destinataris

Infants, adolescents i joves. L'educació a temps complet cal contemplar-la des d'una perspectiva de trajectòria educativa i de vida de l'infant fins a la seva edat adulta, perquè es considera que un acompanyament continuat en totes les etapes és idoni per aconseguir un impacte real

a l'hora d'implementar polítiques de millora de l'èxit i de pertinença amb l'entorn. Tot i la necessària mirada de la trajectòria educativa, cal parar especial atenció també al fora escola i a les transicions educatives, atès que s'ha constatat que són moments de canvi molt importants i significatius que, si són gestionats amb èxit, poden conduir a resultats positius a llarg termini. Les actuacions que es desenvolupin en un marc d'educació a temps complet també han de tenir en compte aquells infants i joves amb dificultats d'aprenentatge.

Un altre grup molt important de destinataris són les **famílies**. Hi ha un consens molt ampli a reconèixer els beneficis que procura als infants criar-se en un entorn familiar i comunitari estable en què es puguin sentir protegits i rebir dosis adequades d'afecte i estímuls educatius. La precarietat econòmica i les situacions de privació material, les situacions de conflicte i desestructuració a la llar, un baix nivell d'implicació dels pares en l'educació dels fills, o una transmissió deficitària d'habilitats, orientacions i coneixements, poden tenir efectes importants en les trajectòries educatives dels infants.

La tasca de mares i pares és clau perquè els fills entenguin el valor de l'educació, desenvolupin disposicions i hàbits favorables a l'estudi, i cultivin aspiracions vitals ambicioses. Els projectes que s'obren a l'entorn entenen que les famílies són una peça clau en tot el procés d'aprenentatge de l'infant. En aquest sentit, es preveu implicar molt activament les famílies amb infants amb nivells d'assoliment més baixos dotant-les de les eines necessàries per acompanyar els seus infants.

La **comunitat educativa** és també un altre destinatari de les actuacions d'educació a temps complet. Quan parlem del fora escola són especialment rellevants les entitats i els agents que coordinen, gestionen i porten a terme les diverses actuacions. Incorporar-los en el marc dels consells escolars i educatius municipals és una bona fórmula per reconèixer-los com a comunitat educativa i posar en valor els seus coneixements i aportacions en l'àmbit de l'educació local.

L'acompanyament i assessorament a qualsevol agent educatiu és essencial per garantir una mirada d'educació comunitària, equitativa, inclusiva i de qualitat, però, sobretot, una mirada compartida i cohesionada.

4.3. Actors

Cada territori compta amb nombrosos agents que hi desenvolupen o són susceptibles de generar-hi un impacte educatiu. Són els nòduls d'un ecosistema educatiu local que genera oportunitats educatives i que obre oportunitats d'aprenentatge d'una manera directament proporcional a la seva capacitat de connectar-se i establir vincles i col·laboracions per generar acció educativa.

És oportú fer aflorar aquest teixit educatiu per generar sinergies entre els diferents agents, crear espais educatius nous i potenciar-ne el paper coeducador dins de la comunitat, per enriquir l'acció educativa de l'ecosistema i aportar qualitat i millora educativa.

Els actors principals de l'ecosistema són:

- **Ajuntament:** professionals i recursos de la regidoria d'Educació i de la resta d'àrees implicades transversalment en l'atenció a la infància i la joventut: Serveis Socials, Esports, Joventut, Cultura...
- **Administració educativa:** professionals i recursos dels serveis educatius (EAP, SOAC, PPE...).
- **Centres educatius de primària i secundària públics i concertats.**
- **Centres educatius municipals:** escoles d'adults, escoles bressol, escoles de música i art...
- **Equipaments socioeducatius municipals:** professionals i serveis socioeducatius (centres oberts, centres cívics...), casals, esplais...
- **Altres equipaments:** biblioteques, centres de noves tecnologies i/o altres tipologies de centres amb voluntat de formació dirigits a tota la població.
- **AFA:** associacions de famílies d'alumnes dels centres educatius, coordinadores d'AFA.
- **Entitats del tercer sector** (esportives, culturals, ambientals, educatives...).
- **Associacions juvenils,** culturals, ambientals, de gent gran...

4.4. Principis

Perquè les actuacions d'educació a temps complet garanteixin aprenentatges en tots els temps i espais educatius, es proposa tenir en compte els següents principis:

4.4.1. Equitat

El principi d'equitat garanteix la igualtat d'oportunitats per al ple desenvolupament de la personalitat a través de l'educació, la inclusió educativa, i la igualtat de drets i oportunitats. És un principi que actua com a element compensador de les desigualtats personals, culturals, econòmiques i socials, amb una atenció especial a les que deriven de qualsevol tipus de discapacitat.

L'equitat educativa en el fora escola ha d'articular actuacions per garantir l'equitat en l'accés a les activitats educatives mes enllà de l'escola per a tothom, així com també en el procés de desenvolupament i en els seus resultats.

4.4.2. Perspectiva inclusiva

L'educació inclusiva és un dels principis rectors del sistema educatiu català, que es troba recollit en la Llei d'Educació de Catalunya.

La Convenció dels Drets dels Infants els reconeix el dret, sigui quina sigui la seva condició, a una educació en igualtat de condicions i al seu màxim desenvolupament possible, així com el deure de les administracions públiques de proporcionar aquestes oportunitats mitjançant l'atenció a les necessitats educatives.

La inclusió en el fora escola s'incorpora com a principi que ha de fer efectiu aquest dret a la igualtat d'oportunitats educatives, en un procés educatiu integral dels infants orientat al desenvolupament màxim de les seves capacitats, integrant la dimensió cognitiva, afectiva i social.

4.4.3. Connexions

El principi de connexió té la finalitat d'establir i reconèixer el valor de l'establiment de vincles entre agents, espais i recursos de l'ecosistema educatiu local. És important visualitzar aquest principi en les següent dimensions:

a. Connexions amb l'entorn

- Conèixer les **oportunitats d'aprenentatge de l'entorn comunitari** (per exemple: entitats de lleure, equipaments i clubs esportius, entitats culturals, activitats extraescolars, etc.).
- Possibilitats de **compartir sinergies o fer aliances amb les propostes existents** amb la inclusió al plans locals de Ciutat Educadora, PEC, PLE, PLIA, PLJ, etc.; i també en els projectes curriculars dels centres educatius (per exemple, a través d'activitats dinamitzades per altres agents de la comunitat, a través d'activitats desenvolupades fora del centre amb altres temps, espais o agents de la comunitat, etc.).
- Establir **connexions amb altres agents o espais de la comunitat** (per exemple, amb centres oberts, entitats de lleure educatiu, equipaments culturals, centres d'esports, etc.). Caldrà també:
 - › Definir el sentit de la connexió (per exemple, informatiu, consultiu, de fusió, de col·laboració, d'interdependència, etc.) i pactar-ne la periodicitat.
 - › Consensuar el sentit de la connexió amb els agents o els espais socioeducatius.
 - › Visibilitzar la necessitat de comptar amb una figura de connexió de referència amb les oportunitats educatives de l'entorn comunitari. Quina seria? Amb quines condicions? Per exemple, tipus de suport institucional, tipus de dedicació, formació específica de la figura, etc.

b. Connexions amb els infants i els adolescents, i les seves famílies

- Tenir en compte **les singularitats, els interessos, les necessitats, els objectius i les experiències** dels infants i dels adolescents per tal de dotar l'ecosistema d'activitats i/o projectes significatius amb impacte (per exemple, conèixer els ecosistemes d'aprenentatge particulars identificant les activitats, els recursos o els agents de rellevància per als infants i adolescents).
- Promoure **la participació** fent que **els infants i els adolescents proposin, codissenyin i avaluin les activitats i/o els projectes** (per exemple, posant en pràctica estratègies per a la personalització dels itineraris socioeducatius).

c. Connexions per millorar l'equitat i la cohesió social

- Identificar els motius pels quals els infants i els adolescents **participen o no de les oportunitats de connexions educatives** amb el seu entorn comunitari.
- Identificar **el valor educatiu que les famílies** atribueixen a les **oportunitats de connexions educatives** (per exemple, de reconeixement, desconeixement a causa de la manca d'experiències prèvies, pors, sobreprotecció, etc.).
- Establir **mesures per assegurar la participació dels infants i els adolescents amb més dificultats d'accés** (per exemple, barreres econòmiques, desconeixement de la seva existència, barreres culturals, etc.).
- Fomentar la **prescripció socioeducativa**. Orientar i promoure, des de la tutoria, les assemblees, els espais de treball grupals, els entrenaments esportius o el treball socioeducatiu en medi obert, de manera inespecífica i/o des d'una figura específica, la participació dels infants i els adolescents en les activitats i/o els projectes (per exemple, lleure educatiu, activitats culturals o esportives, etc.).

d. Perspectiva de trajectòria educativa i cicle de vida

Les actuacions han d'abraçar totes les etapes educatives de l'infant o jove, des de l'educació infantil fins als estudis postobligatoris, i han de fer un èmfasi especial en les transicions educatives. Dins d'aquesta aproximació, les accions a desenvolupar s'han de fixar en els següents aspectes:

- el **caràcter preventiu** de les accions a desenvolupar;
- una **mirada a llarg termini**, amb la perspectiva de procés i no tant d'assoliment d'impactes imminents;
- un **espai integrador i inclusiu**, en el qual aconseguim la participació de qualsevol infant, adolescent o jove, posant l'accent en els interessos comuns fora de l'aula i no tant en els nivells i/o capacitats d'aprenentatge;
- una **mirada integral** sobre els diferents aspectes de l'aprenentatge: habilitats, cohesió, gestió de les emocions, recolzament dels aprenentatges, actituds, lleure-oci, autonomia, responsabilitat, autogestió, etc.;
- un enfocament que tingui en compte el **moment evolutiu** dels infants;
- el paper essencial de les **famílies** per acompanyar l'infant en aquest procés d'aprenentatge.

e. Pertinença: reconeixement del propi territori

Per garantir i assegurar la participació i implicació d'infants i joves en les actuacions relatives al fora escola, és imprescindible generar temps i espais per a la creació de vincles amb el territori, amb la comunitat educativa, amb els agents, amb els grups d'iguals, amb l'entorn immediat, etc. Formar part de..., pertànyer a... són elements imprescindibles per a l'èxit de les polítiques i actuacions concretes que es desenvolupin en aquest marc d'educació a temps complet.

f. Sostenibilitat, perdurabilitat i transversalitat

Qualsevol actuació s'ha de sostenir en un espai de treball que compti amb els recursos necessaris i suficients, tant per dur-la a terme com per mantenir-la al llarg del temps. En aquest sentit, és imprescindible treballar en el marc d'espais de governança estables, com els consells escolars i educatius municipals. També cal cercar aliances amb diferents agents i establir fórmules de treball que facin possible la transversalitat. Tot això en el marc d'una planificació estratègica que contempli calendaris de desplegament, seguiment i avaluació.

g. Qualitat

La qualitat és un element essencial en la construcció de qualsevol política pública en l'àmbit de l'educació. La qualitat pedagògica esdevé una dimensió especialment important, però també ho són els professionals, els recursos, els materials i la metodologia, entre altres. En aquesta línia, alguns dels aspectes que caldria potenciar en un marc de treball d'educació a temps complet podrien ser:

- **Treball per projectes**, entès com una metodologia que té en compte elements com l'aprenentatge significatiu, la utilització d'un ampli ventall de recursos, el foment de l'autonomia i la proactivitat, el contacte directe amb la realitat, o la recerca amb l'infant o adolescent com a centre del seu aprenentatge.
- **L'aprenentatge per competències**, consistent en el desenvolupament de les competències genèriques o transversals i les competències específiques, amb el propòsit de formar persones amb els coneixements necessaris i amb la capacitat d'aplicar-los en contextos diversos i complexos, integrant-los en les pròpies actituds i els propis valors.
- **Treball cooperatiu**, entès com aquell en què participen persones amb diferents nivells i capacitats d'aprenentatge, per assolir un objectiu compartit.
- **La participació en projectes de la comunitat** per aprendre i conèixer què hi ha al nostre entorn, per donar-se a conèixer (fer-se visibles) i per treballar la cohesió amb l'entorn i el sentit de pertinença, entre altres.
- **Projectes de voluntariat**, entès des d'una doble vessant: d'una banda, comptar amb voluntaris per acompanyar els usuaris i les usuàries dels espais que es desenvolupin; de l'altra, fomentar el voluntariat en les accions i els projectes que han de fer aquests mateixos joves, com a instrument i exercici de socialització, cohesió i ciutadania.
- **Projectes intergeneracionals** que portin a terme accions que impliquin la coneixença, la comunicació, el contacte i la implicació amb persones d'altres grups d'edat.
- **Projectes culturals** que comportin realitzacions teatrals i/o musicals, recuperació de patrimoni, etc.
- **Projectes d'aprenentatge i servei** per posar en pràctica la ciutadania activa i l'aprenentatge en valors. *L'aprenentatge servei (ApS)* és una metodologia educativa que ens ofereix un recurs molt interessant per a la millora de la cohesió social i per a la capitalització dels recursos de l'entorn.

Documentació de referència

Normativa

- Declaració Universal dels Drets Humans. <https://www.parlament.cat/web/serveis-educatius/drets-humans/index.html>
- Declaració dels Drets dels Infants. [https://docs.un.org/en/A/RES/1386\(XIV\)](https://docs.un.org/en/A/RES/1386(XIV))
- Recomanacions de la UNESCO per al Desenvolupament de l'Educació d'Adults: 1976, Nairobi; 1997, Hamburg; 2015, París. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000114038_spa / https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000116114_spa / https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245179_spa
- Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics. <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>
- Convenció sobre els Drets de l'Infant. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- Convenció Internacional sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, Llei 26/2011, d'1 d'agost, i Reial Decret 1276/2011, de 16 de setembre. <https://www.boe.es/buscar/act.php?lang=ca&id=BOE-A-2011-13241&tn=1&p=> / <https://www.boe.es/buscar/doc.php?lang=ca&id=BOE-A-2011-14812>
- Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea. <https://fra.europa.eu/es/eu-charter/article/14-derecho-la-educacion>
- Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible. <https://www.diba.cat/ca/web/ods/agenda-2030>
- Constitució Espanyola (1978). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229>
- Estatut d'Autonomia de Catalunya (2006). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-13087>
- Llei Orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació (LODE). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-12978>
- Llei 33/2010, d'1 d'octubre, de polítiques de joventut a Catalunya. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=559012>
- Llei 11/2023, del 27 de desembre, de foment de l'associacionisme. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=975048>
- Acord GOV/208/2023, de 10 d'octubre, pel qual s'aprova elaborar l'Estratègia de lluita contra la pobresa infantil a Catalunya. <https://dixit.gencat.cat/ca/detalls/Article/20231010ACORDGOV0208.html>
- Acord GOV/48/2024, de 27 de febrer, pel qual s'aprova elaborar l'Estratègia de reconeixement del lleure educatiu a Catalunya. <https://dixit.gencat.cat/ca/detalls/Article/20240227ACORDGOV482024.html>
- Acord GOV/181/2024, de 30 de juliol, de suport al lleure educatiu de base voluntària i comunitària sense afany de lucre. <https://cido.diba.cat/legislacio/17888707/acord-gov1812024-de-30-de-juliol-de-suport-al-lleure-educatiu-de-base-voluntaria-i-comunitaria-sense-afany-de-lucre-departament-de-drets-socials>
- Reial Decret 1694/1995, de 20 d'octubre, pel qual es regulen les activitats escolars complementàries, les activitats extraescolars i els serveis complementaris dels centres concertats a l'Estat espanyol. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1995-25948>
- Decret 198/1987, de 19 de maig, pel qual es regulen les activitats complementàries i extraescolars i de serveis als centres docents en règim de concert de Catalunya. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=26194>

- Decret 267/2016, de 5 de juliol, de les activitats d'educació en el lleure en les quals participen menors de 18 anys. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=746281>
- Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=799722>
- Decret 11/2021, de 16 de febrer, de la programació de l'oferta educativa i del procediment d'admissió en els centres del Servei d'Educació de Catalunya. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=893678>
- Ordre BSF/192/2015, de 18 de juny, per la qual s'estableixen els programes dels cursos de formació de monitor/a i de director/a d'activitats d'educació en el lleure infantil i juvenil. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=696792>
- Documents per a l'organització i la gestió dels centres aprovades per la Generalitat de Catalunya per a cada curs escolar. <https://educacio.gencat.cat/ca/arees-actuacio/centres-serveis-educatius/centres/organitzacio-gestio/doigc/index.html>
- Síndic de Greuges de Catalunya. El paper dels ajuntaments en la lluita contra la segregació escolar, propostes relacionades amb els sistemes d'informació municipal, els pactes locals, l'educació 0-3 anys i la planificació educativa. 2021. https://www.sindic.cat/site/unitFiles/7675/El%20paper%20escoles%20i%20segregacio%20escolar_2021_cat_ok.pdf
- Pacte contra la segregació escolar a Catalunya. Informe de progrés sobre el desplegament del Decret 11/2021. Síndic de Greuges. 2024. https://www.sindic.cat/site/unitFiles/9822/Informe%20seguiment%20PSE%20Decret%2011_21_cat.pdf
- Xarxa Europea de Defensors dels Infants (ENOC) Declaració sobre «La igualtat d'oportunitats en educació per a tots els infants». 2016. <https://www.sindic.cat/site/unitFiles/4220/DECLARACI%C3%93%20ENOC%202016.pdf>
- Pla de Millora d'Oportunitats Educatives (PMOE i PROA +) 2023-2024. Generalitat de Catalunya. <https://educacio.gencat.cat/ca/departament/linies-estrategiques/equitat-educativa/pla-millora-oportunitats-educatives/index.html>
- Pla d'actuació per a les activitats educatives infantils i juvenils que tenen lloc fora de l'horari lectiu: extraescolars, de lleure, socioeducatives i esportives. Generalitat de Catalunya. <https://repositori.educacio.gencat.cat/handle/20.500.12694/2187#page=2>
- Aliança Educació 360. <https://educacio360.cat>

Altres documents

- Síndic de Greuges de Catalunya. Informe sobre el dret al lleure educatiu i a les sortides i colònies escolars. 2014. <https://www.sindic.cat/site/unitFiles/3687/Informe%20sobre%20el%20lleure%20educatiu.pdf>
- Declaració final del Síndic de Greuges de Catalunya, 2013, en el 25è aniversari de la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de l'Infant. Mites que vulneren drets. <https://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=369>
- Consell Escolar de Catalunya, 2/2020. El temps a l'educació. <https://conselleducacio.gencat.cat/web/content/cec/documents/2020-2.pdf>

Diputació
Barcelona

Àrea d'Educació